

Wyrok z dnia 10 października 2006 r.

I UK 96/06

Pobieranie świadczenia przyznanego przez Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w drodze wyjątku (art. 83 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) nie jest równoważne ze spełnieniem warunku pozostawania w stosunku pracy co najmniej przez 6 miesięcy w ostatnich 24 miesiącach podlegania ubezpieczeniu przed zgłoszeniem wniosku o wcześniejszą emeryturę (art. 29 ust. 2 pkt 2 tej ustawy).

Przewodniczący SSN Zbigniew Myszką, Sędziowie SN: Roman Kuczyński, Herbert Szurgacz (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 10 października 2006 r. sprawy z odwołania Antoniego W. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w C. o emeryturę, na skutek skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13 października 2005 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e n i e

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w C. decyzją z dnia 12 sierpnia 2004 r. odmówił ubezpieczonemu Antoniemu W. prawa do emerytury, powołując się na okoliczność, że ostatnim okresem jego ubezpieczenia była działalność gospodarcza a nie zatrudnienie pracownicze. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach wyrokiem z dnia 18 listopada 2004 r. [...] zmienił powyższą decyzję i przyznał wnioskodawcy prawo do emerytury poczynając od 19 lipca 2004 r. Sąd Okręgowy oparł swoje rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach faktycznych.

Antoni W. (urodzony 19 lipca 1944 r.) pozostawał w zatrudnieniu od 7 września 1961 r. do 31 maja 1977 r., zaś w okresie pomiędzy 1 czerwca 1977 r. a 31 sierpnia 1994 r. prowadził jednoosobową działalność gospodarczą. Od 1 stycznia 1998 r. ubezpieczonemu została przyznana w drodze wyjątku renta z tytułu niezdolności do pracy, którą okresowo przedłużano, ostatnio do 31 marca 2005 r. W dniu 8 czerwca 2004 r. ubezpieczony złożył wniosek o emeryturę, który został załatwiony negatywnie wymienioną decyzją organu rentowego. W oparciu o poczynione ustalenia faktyczne, Sąd Okręgowy uznał, że wnioskodawca spełnił warunki uprawniające go do emerytury na podstawie art. 29 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.). W ocenie Sądu, z treści tego przepisu jednoznacznie wynika, że w sytuacji, gdy osoba ubiegająca się o emeryturę nie posiadała statusu pracownika, jak również nie wykazała się sześciomiesięcznym okresem pozostawania w zatrudnieniu przed datą złożenia wniosku o emeryturę, może ona przejść na emeryturę tylko wówczas, gdy w dniu złożenia wniosku o emeryturę jest uprawniona do renty z tytułu niezdolności do pracy. Ubezpieczony w tej dacie pobierał takie świadczenie, a mianowicie rentę z tytułu niezdolności do pracy przyznaną w drodze wyjątku od 1 stycznia 1998 r.

W wyniku wniesienia apelacji od powyższego wyroku Sądu Okręgowego przez organ rentowy, Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach wyrokiem z dnia 13 października 2005 r. [...] zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji i oddalił odwołanie wnioskodawcy. Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne dokonane w sprawie przez Sąd Okręgowy i przyznał, że ubezpieczony w dacie złożenia wniosku o emeryturę posiadał wymagany wiek oraz dwudziestopięcioletni ciąg okresów składkowych i nieskładkowych, jednakże - w ocenie Sądu Apelacyjnego - ubezpieczony nie spełnił dodatkowych warunków, od których zależy przyznanie prawa do emerytury (przewidzianych w ustępach 2 i 3 artykułu 29 ustawy emerytalnej). Ubezpieczony nie tylko nie był pracownikiem w okresie poprzedzającym złożenie wniosku o emeryturę, lecz także nie był w tej dacie osobą uprawnioną do renty z tytułu niezdolności do pracy, skoro renta została mu przyznana decyzją Prezesa ZUS. W ocenie Sądu Apelacyjnego, takie świadczenie przyznane w drodze wyjątku osobom, które nie spełniają ustawowych warunków wymaganych do przyznania emerytury lub renty, nie jest rentą w rozumieniu art. 3 pkt 2 w związku z art. 57 ustawy emerytalnej, w związku z czym wnioskodawca nie nabył prawa do emerytury.

W skardze kasacyjnej ubezpieczony wniósł o uchylenie w całości wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi lub o uchylenie w całości wyroku Sądu Apelacyjnego i orzeczenie co do istoty poprzez przyznanie ubezpieczonemu prawa do emerytury od dnia 19 lipca 2005 r.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucono: 1) błędną wykładnię art. 83 ustawy emerytalnej i „przyjęcie, iż przyznane odwołującemu świadczenie w drodze wyjątku (...) nie jest rentą w rozumieniu przepisów art. 3 pkt 2 pomimo, że przesłanką do przyznania tych świadczeń jest niezdolność do pracy”, 2) błędną wykładnię art. 29 ust. 2 pkt 2 ustawy emerytalnej, poprzez przyjęcie, że „odwołujący przed zgłoszeniem przedmiotowego wniosku był uprawniony do renty w drodze wyjątku przyznanej z tytułu całkowitej niezdolności do pracy”, 3) naruszenie art. 233 k.p.c. i art. 382 k.p.c., „poprzez naruszenie zasady swobodnej oceny dowodów i pominięcie w ocenie decyzji wydanych przez organ rentowy w których wypłacane odwołującemu świadczenie tytułowana jako renta z tytułu całkowitej niezdolności do pracy w sytuacji gdy Sąd II instancji ustalenia stanu faktycznego dokonane przez Sąd I instancji uznał za własne”.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadniono wystąpieniem istotnego zagadnienia prawnego, sprowadzającego się do ustalenia, czy przyznawane na podstawie art. 83 ust. 1 ustawy emerytalnej świadczenie w drodze wyjątku ma charakter świadczenia rentowego, a tym samym, czy fakt jego pobierania może uzasadniać przyznanie prawa do emerytury na podstawie art. 29 tej ustawy. Jako dodatkowy argument przemawiający za potrzebą rozpoznania skargi powołano jej oczywistą zasadność mającą źródło, zdaniem skarżącego, w tym, iż zaskarżony wyrok godzi w konstytucyjną zasadę prawa do sądu, państwa prawnego oraz równości wobec prawa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stan prawny w zakresie regulacji prawa do tzw. wcześniejszej emerytury już po uchwaleniu ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych podlegał zmianom. Przepis art. 29 wymienionej ustawy w brzmieniu z dnia wydania zaskarżonej decyzji stanowił, że ubezpieczeni urodzeni przed dniem 1 stycznia 1949 r., którzy nie osiągnęli wieku emerytalnego określonego w art. 27 pkt 1, mogą przejść na emeryturę: mężczyzna - po osiągnięciu wieku 60 lat,

jeżeli ma co najmniej 25 letni okres składkowy i nieskładkowy oraz został uznany za całkowicie niezdolnego do pracy. Emerytura przysługuje ubezpieczonym, którzy 1) ostatnio, przed zgłoszeniem wniosku o emeryturę, byli pracownikami oraz 2) w okresie ostatnich 24 miesięcy podlegania ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym pozostawali w stosunku pracy co najmniej przez 6 miesięcy, chyba że w dniu zgłoszenia wniosku o emeryturę są uprawnieni do renty z tytułu niezdolności do pracy.

Na gruncie niespornych okoliczności faktycznych nie budzi wątpliwości, że wnioskodawca nie spełniał warunku posiadania statusu pracownika przed zgłoszeniem wniosku o emeryturę. Status ten utracił w 1977 r., po tym czasie prowadził działalność gospodarczą. Trafnie wskazał Sąd Apelacyjny, że już z tej przyczyny, nie będąc pracownikiem przed zgłoszeniem wniosku o emeryturę (art. 29 ust. 2 pkt 1 w związku z ust. 3 ustawy emerytalnej), wnioskodawca nie nabył prawa do wcześniejszej emerytury. W wyroku z dnia 8 lutego 2006 r. (III UZP 3/05, Lex nr 177435)) Sąd Najwyższy stwierdził, że art. 29 dotyczy wyłącznie ubezpieczonych urodzonych przed 1 stycznia 1949 r. będących pracownikami w rozumieniu art. 8 ust. 1 pkt 1 i 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. W wyroku z dnia 16 maja 2006 r. (I UK 284/05, niepublikowany) Sąd Najwyższy podkreślił, że osoba występująca o wcześniejszą emeryturę musi być pracownikiem tuż przed zgłoszeniem wniosku.

W sprawie spór toczył się ponadto wokół istnienia przesłanki posiadania przez wnioskodawcę uprawnienia do renty z tytułu niezdolności do pracy. Zaistnienie tej przesłanki zwalnia od wymagania pozostawania w stosunku pracy co najmniej przez 6 miesięcy w okresie ostatnich 24 miesięcy podlegania ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym (art. 29 ust. 2 pkt 2). Wnioskodawca pobierał od 1 stycznia 1998 r. przyznaną w drodze wyjątku przez Prezesa ZUS rentę z tytułu niezdolności do pracy. Zdaniem skarżącego, korzystanie z renty przyznanej na podstawie art. 83 ustawy emerytalnej, spełnia wymaganie art. 29 ust. 2 pkt 2 ustawy emerytalnej posiadania w dniu zgłoszenia wniosku o emeryturę „uprawnienia do renty z tytułu niezdolności do pracy”. Stanowisko to nie jest trafne.

Z wymienionego przepisu wynika, że warunkiem równoważącym pozostawanie w stosunku pracy co najmniej przez 6 miesięcy w ostatnich 24 miesiącach podlegania ubezpieczeniu przed zgłoszeniem wniosku jest istnienie uprawnienia do renty z tytułu niezdolności do pracy. Oznacza to, iż najpóźniej w wymienionym dniu wnioskodawca spełnił przesłanki prawa do renty, przewidziane w obowiązującym prawie.

Przesłanki te określa art. 57 ustawy emerytalnej. Jest niesporne, iż wnioskodawca przesłanek tych nie spełniał, w związku z czym, uwzględniając dodatkowe okoliczności, Prezes ZUS przyznał mu rentę na zasadzie wyjątku. Już sama okoliczność, iż świadczenie to (renta na zasadzie wyjątku) może zostać przyznane jedynie w razie niespełnienia przez wnioskodawcę ustawowych przesłanek prawa do renty wymienionych w art. 57 wskazuje, że świadczenie to ma inny charakter niż renta z tytułu niezdolności do pracy. Różnic tych jest więcej. O ile w przypadku renty z tytułu niezdolności do pracy prawo do świadczenia powstaje *ex lege* wskutek spełnienia warunków przewidzianych w art. 57 ustawy emerytalnej, a decyzja organu rentowego o przyznaniu renty ma charakter deklaratoryjny, to w przypadku świadczenia przewidzianego w jej art. 83 prawo do świadczenia powstaje z mocy decyzji o jego przyznaniu. Źródłem prawa do renty jest więc decyzja Prezesa ZUS. Decyzja ta ma charakter konstytutywny. Świadczenia przyznane na zasadzie wyjątku mają odrębne źródło finansowania, mianowicie nie są one finansowane z funduszu ubezpieczeń rentowych, lecz z budżetu. Ich różny charakter w porównaniu do rent z tytułu niezdolności do pracy znajduje wyraz w określeniu ich w art. 83 ustawy emerytalnej mianem świadczeń przyznawanych w drodze wyjątku. Nazywanie ich w decyzjach organu rentowego rentą z tytułu całkowitej niezdolności do pracy nie przekreśla ich charakteru jako szczególnego świadczenia, różnego (odmiennego rodzaju) od renty z tytułu niezdolności do pracy w rozumieniu art. 57 ustawy.

Nie jest usprawiedliwiony zarzut skargi kasacyjnej naruszenia przepisów postępowania (art. 233 i 382 k.p.c.). Uzasadnienie tego zarzutu sprowadza się do pominięcia przez Sąd Apelacyjny okoliczności, że w decyzjach organu rentowego świadczenie na rzecz wnioskodawcy było określane jako renta z tytułu niezdolności do pracy. Sąd Apelacyjny przyjął, iż świadczenie przyznawane na zasadzie wyjątku nie ma charakteru renty z tytułu niezdolności do pracy w rozumieniu art. 57 ustawy emerytalnej. W związku z powyższym nie jest uzasadniony zarzut pominięcia dowodu w postaci decyzji rentowych. Nie jest tym samym usprawiedliwiony zarzut naruszenia art. 2 i 32 Konstytucji, obejmujący - zdaniem skarżącego - prawo do rozpatrzenia sprawy przy poszanowaniu ustanowionych reguł proceduralnych, przez które skarżący rozumie reguły postępowania zawarte w powołanych przepisach Kodeksu postępowania cywilnego.

Skoro skarga kasacyjna nie zawiera usprawiedliwionych podstaw należało orzec o jej oddaleniu (art. 398¹⁴ k.p.c.).

